

LÁSZLÓ ANDRÁS

A *DĚMOCRATĪA* ÉS A *DĚMOCRATISMUS* KRITIKÁJA

A hagyományokból és a hagyomány szelleméből egyenesen következik az, hogy az alacsonyabb rendű és a lényege szerint alávetett nem uralhatja sem legitim, sem érvényes, sem pozitív értelemben felfogható módon azt, ami eredete és lényege szerint magasabb rendű, vagy magasabb rendűnek kellene lennie. Ahogyan alsóbbrendűből nem lehet származtatni magasabb rendűt, ugyanígy nem lehet felvetni azt sem, hogy valamilyen alacsonyabb rendű a magasabb rendűt érvényes módon vezetni tudja. Az alacsonyrendűt a legkülsőbb vonásai alapján – az erőszak vonásait előtérbe helyezve – a magasabb rendű fölé lehet állítani olyan módon, hogy az alacsonyabb rendű terrort gyakorol a magasabb rendű felett. Ez azonban érvényes vezetés sohasem lehet, ez nem vezetés, ez nem irányítás, ez nem igazi uralom.

Minden igazi uralom – és ez a *Kali Yuga* folyamán egyre inkább elvész – szupremácián alapul, vagyis valóságos fensőbbbségen, valóságos létrendi, ontológiai is értelmezhető fensőbbbségen. Csak valóságos fensőbbbségből következhet tényleges és érvényes uralom. Ez a tényleges és érvényes uralom gyakorolhatja, birtokolhatja a hatalmat; valóságos fensőbbbség – uralom – hatalom. Ha nincs fensőbbbség, akkor igazi uralom sincs, és ha igazi uralom nincs, akkor a hatalom bitorolt hatalom, olyan bitorolt hatalom, amely a hatalomnak egy részét bitorolja, ugyanis többet nem tud. A legalacsonyabb és legkülsőségesebb – tehát kizárólag az erővel és erőszakkal összefüggő – vonásait birtokolja a hatalomnak. Bitorolva birtokolja a hatalmat, mert a bitorlás többet a hatalomból nem tud megragadni.

Igazi uralom nincs jelen abban az esetben, ha hiányzik a fensőbbbség. A fensőbbbséget nem lehet összefüggésbe hozni eleve azzal, ami alsórendű. A *δημος* etimológiája bizonytalan. Lehetséges, hogy olyan eredete van, ami eleve az alávetettséggel,

leigázottsággal való kapcsolatra utaló etimológiai alapokat feltételez. A démosz a nép, a népnek az ἔθνος-tól különböző értelmében. Az a nép, amelyben az értékrendek nivellálva vannak, és minden nivelláció, mint tudjuk, lefelé való nivelláció. Kiegyenlíteni annyit jelent, mint lefelé, mintegy alsó szinten kiegyenlíteni. A démosz ebben az értelemben felfogott nép. Ennek megfelelően a démosz az igazi fensőbbiséggel szemben egy alsóbbrendűséget képvisel, és ezt az alsóbbrendűséget a legnagyobb fokú jogtalanság felruházni valamilyen vélt fensőbbiséggel, deklarált fensőbbiséggel. Ezt a deklarált fensőbbiséget a népfelség elvének szokták nevezni.

Egy torz új- és legújabb kori fogalom a népfelség elve: összefüggésbe hozni az igazi magasabb- és felsőrendűséget az eredete szerinti alsóbbrendűvel. Kimondani azt, mindenféle szellemi, logikai, szuprarácionális vagy akár racionális megalapozás nélkül, hogy az, ami sokaságot jelent, egyszersmind egy fensőbbrendűségnek a hordozója. Már sokszor volt különböző összefüggésekben szó arról, hogy ezt nem is hiszi el senki; a népfelség elvének a legelkötelezettebb hívei sem hiszik el azt, hogy a nép valóban egy fensőbbrendűséget képvisel – ezt mondhatjuk úgy, hogy mániákus módon csinálják. Ezt lehet csinálni, lehet művelni, ki lehet nyilatkoztatni – egy kinyilatkoztatástól teljesen idegen szinten –, de ebben valójában hinni nem lehet. A *vox populi, vox Dei* – ‘a nép szava Isten szava’ – és ehhez hasonló kijelentésekben igazán soha senki nem hitt, ezeket igazán nem lehet komolyan venni. Van azonban egy olyan emberi mentalitás, az emberi mentalitásnak olyan vonásai és hajlamai, amelyek azt tapasztalva, hogy az igazi magasabb rendű a világban rendkívül ritkán nyilatkozik meg, ebből arra következtetnek, hogy az igazi magasabb rendű vagy nincs, vagy nincs jelentősége, vagy egy teljesen mellékes luxusproduktum, és tulajdonképpen nem veszik komolyan. Ezt az embertípust, amelyik ezt képviseli, rögtön észre lehet venni arról, hogy szívesen teszi témájává azt, hogy vannak méltatlan papok, vannak méltatlan uralkodók, vagy akiknek méltóságot kellene viselniük, azok a méltóságot nem viselik. Ez egy emberi hajlam, hogy valaki szívesen

hangsúlyozza a rendellenességeket. A rendellenességeket valóban észre kell venni, és a rendellenességeket valóban el kell utasítani, de ez az emberi hozzáállás képtelen felfogni azt, hogy mértékként egy akár el sem érhető idealitást kell állítani. Tudjuk, hogy ezt ritkán érik el, ennek ellenére a mérték ez, és ezt kell alapul venni. Azt kell alapul venni, hogy a papok valóban papok; nagyon jól tudjuk, hogy ez *in concrēto* nincs így, de ez nem lehet az alapkiindulás, nem lehet ez a szemlélet bázisa, nem lehet ezt felfogni úgy, mintha tulajdonképpen a rendellenes lenne a normális, és ami a rendnek, az *ōrdō*nak megfelelne, az vagy kivétel, vagy soha meg nem valósul.

Aki a magasabb rendűt nem látja, az önmagára kényszerít egy olyan attitűdöt, amiben ugyan nem hisz, de aminek az a lényege, hogy az alsóbbrendűt mesterségesen piedesztálra állítja. Tudja, hogy ez nem igaz, nem hisz a magasabb rendűben, nem hisz abban, hogy a magasabb rendű bármikor is piedesztálra állítható lenne, és ezt a hitetlenségét egy másik hitetlenségével kompenzálja, mert abban sem hisz, hogy az alacsonyabb rendűt piedesztálra lehetne állítani, mégis megteszi, mert az alsóbb megoldások iránti vonzódás ilyen lépésekre készíti.

Az alacsonyabb rendűség mesterséges és őszintétlen magasabb rendűként való beállítása a lehető legszorosabban összefügg azzal, hogy a kvantitást, a mennyiséget perdöntő jelentőségűnek tekintik. A kvantitatív szemléletben egy álértékrend érvényesül. Az álértékrend egy álkvalitás, egy álminőség ott, ahol minőségről nincs szó. Ez az álminőség a többség. A kvantitás hívei olykor kénytelenek valamit megjelölni úgy, mintha annak valóban minőségi súlya lenne, aminek viszont nincs ilyen súlya, nyilvánvaló módon, és ez a többség. Apró gyermekeket már úgy tanítanak, hogy a többség dönt – fogócskázunk vagy bújócskázunk? Többségi alapon kell eldönteni, mintha az valamilyen normális döntés lenne. Ha a világon minden állásfoglalás, megítélés és ember *absolūte* egyenrangú lenne, akkor lehetne valamiféle – nagyon is vitatható – érvénye a többségnek. Erről azonban messzemenően nincs szó. A teljesen

azonos létrendet elfoglaló létezők azt jelentenék, hogy azok a létezők minőségileg azonosak. Két minőségileg azonos létező az egy létező, tehát ezek nem lehetnének különböző létezők.

A létezők rendkívül sokféleképpen különböznek egymástól, és ez a különbözőség létrendi különbözőségeket is magába foglal. Lehetnek approximatív, elnagyolt megítélés szerint körülbelül azonos rendű létezők, vagy körülbelül azonos rendű emberek, de ezek *csak körülbelül* azonos rendűek. Ezek is nagyon sok mindenben különböznek, és semmiképpen nem lehet az ilyen emberek között sem többségi módon eldönteni valamit. Nem okvetlenül azért, mert az egyiknek feltétlenül mindenben igaza van a másikkal szemben; lehet, hogy az egyiknek ebben van igaza és a másiknak abban van igaza, vagy éppen a megközelítésben az egyiknek van igaza, más megközelítésben a másiknak, de ez semmiképpen nem olyan, amit szavazással el lehetne dönteni.

Az egykori, régen is meglévő és valóban magasrendű testületek nem többségi alapon döntöttek, hanem egy *cōnsēnsus*ra törekvés alapján. A megvitatások valóban megvitatások voltak, konstruktív megvitatások sorozatain keresztül próbálták közelíteni az álláspontokat, hogy végül kialakuljon egy egyet-értés és egyet-érzés; mind a kettőt jelenti a *cōnsēnsus* szó. Ezek voltak a *gremium*oknak a döntései. A *gremium*ok döntései – normális körülmények között konszenzuális döntései – nem voltak törvényhozó erejű döntések, ezek tájékoztató jellegű döntések voltak. Vegyünk egy példát: a Római Katolikus Egyházban az egyetemes zsinat bizonyos konszenzusokat hoz. Álláspontok merülnek fel, ezeket megbeszélik, közelítik, végül kialakul egy mondhatjuk egységes állásfoglalás, ez azonban a pápát semmire sem kötelezi. A pápa ennek alapján tájékozódik, és teljesen szabadon és függetlenül dönt, és a pápai döntéshez nem ad hozzá semmit az egyetemes zsinatnak az azal megegyező állásfoglalása, mint ahogy nem is von le semmit abból az attól különböző állásfoglalás. Általában nem szokott különbözni, de ez egy teljesen más és pragmatikus vonatkozású kérdés. Tehát a *gremium*oknak konszenzuálisan kell dönteniük, nem

többségi alapon, és a végső szó kimondását ez alapvetően nem befolyásolhatja.

A kvantitatív szemlélet, összekötve azzal az álkvalitatív szemlélettel, hogy a többségnek van igaza, és ez ismét összekapcsolva a népfelség torz eszméjével, csupa olyasmi, amivel ezen eszmének a hívei a lelkük legmélyén nem értenek egyet, mert ezzel nem lehet egyetérteni. Ezeket lehet képviselni, meg is lehet halni értük a lelkesedéstől, csak éppen igazán elhinni nem lehet. Sem a *populus*, ami a nép egészét jelentette, nem lehet igazi bázis, még kevésbé lehet az ezen belül is alsóbbrendű réteg, a *plēbs* döntése meghatározó, noha véleményüket figyelembe vették. A *tribūnus plēbis* ezt jelentette; valaki elmondta a *plēbs*nek az álláspontját, a *plēbs* konszenzusát – erről is tájékozódtak valamikor –, de ennek nem volt meghatározó jelentősége. A népre vonatkozó legalsóbb kategória: a *vulgus*, a tömeg, a bármilyen tömeg, ami az egyes emberben lévő legalacsonyabb tendenciákat reprezentálta. Minél tömegszerűbb valami, annál inkább reprezentálja az individuumok legalacsonyabb rendű szenvedélyeit, törekvéseit, igényeit, *instinctuālis* megnyilvánulásait.

Egy igazi fensőbbségen alapuló uralomnak, amely jogosan birtokolja a hatalmat, egyet nem szabad tennie: nem szabad a nép ellenében uralkodnia. Ezen kívül más vonatkozása nincs. A nép ellenében valóban nem lehet uralkodni, de a nép sem uralkodhat az uralkodó helyett. A nép önnön pusztulása felé halad, ha uralkodni akar. A népuralom nemcsak a *lapidāris* tradicionális elveket sérti meg, hanem a népuralom alapvetően népellenes. A demokrácia alapvetően démoszellenes, mert a démosz nem vezetheti önmagát, a démoszt vezetni kell. Ez az álláspont távolról sem népellenes, ez az álláspont egyebek mellett a nép érdekeit döntően képviselni kívánja. A nép önmagát nem vezetheti, a nép a pusztulásba megy, ha önmagát vezeti. Általában ahol demokráciáról beszélnek, ez természetesen nem valósul meg, hanem különböző klikkek uralma, különböző csoportosulások uralma valósul meg – ezek is alapvetően népellenesek, és alapvetően antitradicionálisak is egyszersmind.

Nem szabad azt gondolni, hogy ha egyszer a nép uralma igazán és tisztán megvalósulna, az bármivel is jobb lenne, mint akármilyen klikk által való – egyébként igen sötét szándékokat érvényesítő – vezetés. A nép uralma valójában nem szokott igazán kibontakozva megvalósulni, de ha ez megtörténnék, az sem lenne pozitívum. Tehát nem lehet áhítozni egy utópisztikus elgondolásra: „ha az igazi demokrácia eljönne”; sem áldemokráciára, sem igazi demokráciára nincs szükség.

Az igazi magasabb rendűség által való vezetésre van szükség, amelytől idegenek ezek a szempontok. A monarchisztikus államformának és a demokratikus berendezkedésnek vannak sajátos és igen torz hibridjei, de még azok között is nagy különbségek lehetnek; az alkotmányos monarchia lényegileg már ilyen. Minél inkább alkotmányos, annál kevésbé monarchisztikus a berendezkedés, akkor is, ha formálisan monarchia van. Itt az elvet kell nézni, és nem a személy szerinti képviselőket. Az alkotmányos monarchiák képviselői ma a világon személy szerint valóban nem olyanok, amilyeneknek az igazi monarcháknak lennie kellene. De most nézzük az elveket. Nem lehet a függvénye egy uralkodó azoknak, akik felett uralkodik; nem ellenőrizhetik az uralkodót azok, akik felett az uralkodó uralkodik. Ez teljesen érthető nemcsak magasabb szinten, hanem még a legközönségesebb racionalitás szintjén is. Teljesen nyilvánvaló, hogy semmiféle függő viszonyba nem kerülhet egy uralkodó az alattvalóitól. Az alattvalói nem választhatják, nem mondathatják le, nem ruházhatják fel jogokkal, nem korlátozhatják a jogait és nem ellenőrizhetik.

Az uralkodó kiemelkedik nemcsak a démoszból, de az etnoszból is. Az egykori igazi dinasztiák – ez rendkívül fontos – nem voltak nemzeti dinasztiák, és ennek nincs is semmiféle értelme. A dinasztia maga egy etnosz. A dinasztiák felett olyan égi hierarchiák uralkodtak, mint egy-egy nemzet felett. Az Árpádok nem magyarok voltak, hanem Turulok, ez volt ugyanis a hivatalos neve a dinasztiának. Például: *Sanctus Primus Stephanus de genere Turul*, vagyis a Turul dinasztiából származó Szent István. A Turul-dinasztia olyan,

mint egy nemzet maga, de nem egyszerűen olyan, valamivel több és magasabb rendű annál. Ezért kellett dinasztiaíknak uralkodniuk nemzetek és országok felett, ezért volt közömbös, hogy egyetlen nemzetet foglalt magában az a birodalom, vagy pedig sokat. A dinasztia mindig kiemelkedett ebből a rendből; olyan volt, mint egy magasabb létrendi fokon álló etnosz, és mindegy, hogy ez a Turul-princípiumra volt visszavezethető vagy valamilyen más princípiumra, például a Wotan-princípiumra.¹ A Babenbergekek, a Hohenstauf-dinasztia, a Habsburg-dinasztia, a Hohenzollern-dinasztia és mások, principiálisan wotani eredetű dinasztiaíak voltak.

A sötét korban előrehaladva a dinasztikus szakralitást kevésbé tudták már képviselni ezek emberi reprezentánsai, de korántsem annyira kevésbé, ahogyan ezt egy meghamisító történelemszemlélet beállítja. A nemzeti királyság gondolata – bármilyen furcsa, hogy ezt a társítást fogom most alkalmazni – egy baloldali delírium. Ugyanis a Hohenstaufen vagy Habsburg dinasztiaíak nem németek voltak, hanem a Hohenstaufok Hohenstaufok, és a Habsburgok Habsburgok voltak. A Turul-dinasztia tagjai nem magyarok voltak, hanem turulok. Ezért a dinasztiaíakon kívüli uralom mindig az uralomnak egy egészen más karakterét is magán viseli. Napóleon egy kimagasló hadvezér volt és kimagasló államférfi; összehasonlíthatatlanul magasabb privát kvalitásokkal, mint a valamivel előtte uralkodó XVI. Lajos, vagy az utána uralkodó XVIII. Lajos. De nem volt uralkodó, és nem volt igazi uralkodó. Egy személy volt, kivételes, privát kvalitásokkal rendelkező személy, nem több és nem kevesebb. Voltak olyan uralkodók, akiket a bölcsek választottak az ég reprezentánsai közül. Rómában, Róma istenkirálya

¹ Odin, más néven Oden, ó-északi nyelven Óðinn, németül Wotan vagy Wuotan, óangolul Wōden vagy Wōdan, a skandináv és germán mitológia legfontosabb istene és a panteon legidősebb, leghatalmasabb, legbölcsebb tagja. Odin a háború, a győzelem, az akasztófák, a téboly, az uralkodás, a halál, a bölcsesség, a költészet, a szónoklat, a varázslat és a rúnák istene. Bővebben lásd: Collin Cleary: *Mi az odinizmus?* Pécs, 2021, Varázsló Macska Kiadó. (A szerkesztő megjegyzése.)

után a latin rómaiak egy szabin szakrális királyt választottak, majd a szabinok egy latin rómaikat. Ez volt az etruszk királyokig az uralkodás rendje. Rómulust nem választotta senki, Rómulus lényé szerint volt király. Rómulust elismerték királyuknak, mert Rómulus lényé ezt a királyiságot sugározta, és a rómaiság, később a szabinok is teljes mértékben tapasztalták ezt a kisugárzást. Különböző módon – nemcsak a legszorosabb dinasztikus értelemben – lehetnek uralkodók, a tradíció által meghatározott lehetőségek szerint. Az extratradicionális uralkodók már nem igazi uralkodók, és az extratradicionális uralkodók utódai pedig még kevésbé uralkodók. Ezért volt képtelenség például János Zsigmondot igazi királyként elismerni, mint ahogy nem is ismerték el igazi királyként, noha némelyekben ez a gondolat felmerült. Ezért nem ismerték el a sokak szerint igen tehetséges Corvin Jánost sem királyként, mert Mátyás király nem volt dinasztikus király. Ő maga egy királyi szintet meg tudott valósítani, de ennek a továbbvitele képtelenség volt.

Valószínű, praktikusán szinte bizonyosnak vehető, hogy a jelenkorban az egykori dinasztiák már elveszítették azokat a kvalifikációikat, amelyek a dinasztikus inkarnálódásokkal eredendően összefüggésben voltak, vagyis azzal, hogy a dinasztiák körébe olyanok inkarnálódjanak, akik valóban a királyi uralom méltó reprezentánsai lehettek. Ez minden valószínűség szerint elveszett. Az elv, a princípium azonban nem veszett el, nem is veszhet el soha; a princípiumok maradandóak. Akkor is a monarchikus államforma igenlését kell tradicionálisan hangsúlyozni, ha történetesen és időneitás alapján már senki sem felelne ennek meg. Valamilyen nem királyi rangban lévő uralkodóknak, régenseknek, kormányzóknak kell a helyükre állni, az államformát őrizni, és kvázi monarchisztikus keretek között megvalósítani mindazt, ami megvalósítható ebből. A demokratikus berendezkedés pótléknak, szurrogátumnak sem felelhet meg, legrosszabb megoldásként sem felelhet meg; a figyelembe vehető megoldások köréből ezeknek hiányozniuk kell. A demokratikus berendezkedés és a köztársasági berendezkedés semmiféle tradicionális szemléletnek nem felel meg, semmiféle

spirituális szemléletnek nem felel meg, semmiféle magasabb rendűség felé való törekvésnek nem felel meg, mert a világban, a földi világban a mennyei világrend reflexiójának kell megjelennie. Ha tökéletesen nem jelenhet meg, akkor tökéletlenül, de annak, ami nem is tökéletlen reprezentációja ennek, hanem az ellentéte, nem szabad megjelenie.

Itt jegyezzük meg azt, hogy a római királyság korához és a későbbi császárkorhoz képest a római köztársaság kora egy visszsaesést jelentett, ami fölött úrrá tudtak lenni bizonyos magasabb rendű törekvések. De a jelenlegi köztársaságok egyáltalán nem a római köztársaságnak a másolatai. A jelenlegi köztársaságok nem is említhetők egy napon azzal, ami a római köztársaság volt, noha a római köztársaság sem volt igazán magasrendű, sem a korábbi királysághoz, sem a későbbi császársághoz képest. A jelenkori köztársaság egy deformáció, egy monstrum, egy torzulat. Ahogyan az anarchia sem fogadható el soha, az anarchiát sem gondolhatja komolyan három percnél tovább egyetlen épelméjű ember sem, hiszen az anarchia: amikor az anarchisták uralomra törnek, miközben azt mondják, hogy nem törnek uralomra. Minden rendőrségnél kegyetlenebb rendőrséget kellene működtetni ahhoz, amely leszámolna azokkal a „galád” emberekkel, akik az anarchia szabad burjánzását meg akarnák akadályozni. Látható ennek az egészen paradox és paralogisztikus karaktere; az anarchisták fellépnek valami ellen. Egy igazi anarchista nem hogy valami ellen nem léphetne fel, hanem ha leül egy székre, onnan többé fel sem állhatna, ha következetesen végbe akarja vinni az elveit. Nem mondhatja azt és nem is követelheti, hogy ne legyen uralom; a követelés egy uralmi attitűd, a tiltakozás uralmi attitűd, torz uralmi attitűd, de egyáltalán nem anarchisztikus. Az igazi anarchistának többé nem lenne szabad levegőt vennie, nem avatkozhatna be semmibe, de ha ezt előírná önmaga számára, ez szintén már egy beavatkozás lenne, vagyis tulajdonképpen minden anarchisztikus eszme paralogisztikus eszme.

Aki olvasta Hamvas *Karneválját*, az tapasztalhatta, hogy milyen különös paralogizmusok jöhetnek létre a bűn által való megváltás vallásából,² vagy a nyomozási elvek esetén a valószínűtlenségi mozzanatok³ hangsúlyozásából. Az anarchizmus egy ilyen paralogizmus. Minden sajátosan tagadásra beállított eszme ilyen paralogizmusokat produkál. Nyilvánvaló, hogy a sötét erők terroristikus törekvései magasabb szempontok szerint elfogadhatatlanok, de a liberális törekvések abban az esetben is elfogadhatatlanok lennének, ha jóhiszeműek lennének, noha erről szó sincs.

A jóhiszeműségen az értendő, hogy az ember egyáltalán és rendszeren, vagyis általában – mert ennek az igazi rendhez nem sok köze van – erők által mozgatott. Az értelmi erőinek háttérében emocionális erők, az emocionális erők háttérében ösztön-erők, egyre kevésbé ismert és tapasztalható erők működnek. Aki azt mondja, hogy azt teszek, amit akarok, az általában nem tudja, hogy mit beszél, általában egyáltalán nem azt teszi, amit akar, hanem azt teszi, amit benne egy idegen, tapasztalhatatlan hatalom és erő akar. Tehát nem azt teszi, amit ő akar, hanem azt, amit benne akarnak. Ha ezt sokan teszik és általánosan, akkor is a sötét, idegen erőknek a manifesztálódásáról van szó. Ez a jóhiszemű liberalizmus. A nem jóhiszemű liberalizmus még ezen kívül sajátos klikkmanipulációk akaratát is beleviszi ebbe, és ez már azt jelenti, hogy mindent szabad, amit bizonyos körök szabadnak ítélnék meg. Amit azonban nem ítélnék meg szabadnak, azt nem szabad.

A következőket liberális demokratizmusnak például nagyon kellene lelkesedni akkor, ha valaki antidemokratikus és antiliberális elveket hangoztat; ennek különösen kellene örülniük, mert ez voltaképpen nagyon is belefér azokba a keretekbe, amit hirdetnek. De érdekes módon nem örülnek ennek, hanem erről az a véleményük, hogy bár mindent szabad, de ezt történetesen

² Ábel atya.

³ Tóbiás rendőrfelügyelő.

nem szabad. Ilyeneket mondani nem szabad. Úgy általában szabad, viszont ezt nem szabad, ezt tulajdonképpen meg kellene akadályozni.

Láthatjuk, hogy ezek még csak nem is jóhiszeműek és egyáltalán nem is következetesek. Ha jóhiszeműek lennének, az egész dolog akkor is teljesen rossz lenne, de nem is jóhiszeműek; és ha következetesek lennének, akkor is minden teljesen rossz lenne, de nem is következetesek.

Éppen ezért spirituális szempontból a *libertās*, azaz a szabadság nevében a liberalizmust el kell utasítani, ugyanis a *trādiōnālītās* reprezentációja szerint nem igaz, hogy mindent szabad. Egyáltalán nem szabad mindent. A szabadságot annál magasabb mértékben birtokolja valaki, minél magasabb létrendi fokon áll. A szabadság csak egy vertikum mentén és egy vertikum értelmében valósulhat meg. A tradicionális szemlélet e vertikumok megőrzése mellett foglal állást.

A Szerző 1992. november 24-én, Budapesten elhangzott előadása nyomán.